

GRUPURI NOMINALE NEPREPOZIȚIONALE CU VALOARE ADVERBIALĂ

CARMEN MÎRZEA VASILE

Institutul de Lingvistic „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București
Universitatea din București

1. Preliminarii*

În acest articol, vor fi analizate adverbialele temporale situative (de tipul *vara asta, prima oară, astăzi, marți; serile, duminicile, duminică*); vor fi amintite și adverbialele temporale care exprimă durată, cantitatea (*tot timpul, ore întregi, minute* etc.)¹.

Grupurile nominale neprepoziționale cu valoare adverbială au fost mai mult studiate pentru limba engleză (*that day, next week, someplace, Monday, Sunday* etc.); pentru spaniolă, vezi Bolinger (1992), pentru franceză, vezi Creissels (1988) și Kemmer, Bat-Zeev Shyldkrot (1996), pentru poloneză, vezi Tajsner (1997). În poziție de adjunct, cu diverse nuanțări, au primit denumiri precum: „bare-NP adverbs” (Larson 1985: 595); „bare adjunct NPs” (Tajsner 1997: 1233); „adverbial NPs” (McCawley 1988, Bolinger 1992: 22, Whitman 2002: 561, Schroten 2001: 169); „noun-like adverbs” (Vinokurova 1999: 35); „NP-based adverbials” (Haspelmath 1997: 6).

Tema a fost analizată pentru limba română în două lucrări: Rădulescu (1985), „Observații asupra unor adverbe de timp provenite din substantive în limba română”, și Neamțu (1979), „Despre acuzativul timpului în limba română”.

Definiția unanim acceptată a acestor adverbiale face trimitere la trei elemente: grupul **conține un element substantival**; acest grup cu aspect nominal are **funcționare adverbială** (temporală, locativă, direcțională, modală, în engleză); și **absența prepoziției** – ocurența imposibilă a prepoziției, ca (**în*) *marți*, pentru română, sau omisibilitatea ei, ca în (*în*) *vara trecută*.

Funcția adverbială este îndeplinită tipic de grupuri prepoziționale, grupuri adverbiale și propoziții. Aceste categorii, sintactic, nu alcătuiesc o clasă naturală, omogenă. Adverbialele de tipul *vara asta, marți, azi-noapte*, în funcție de interpretarea privilegiată și de subtip, pot fi asimilate la grupurile prepoziționale, la cele adverbiale sau pot fi considerate realizări distincte.

Adverbialele analizate, în special cele monolexematice, sunt interesante și pentru statutul categorial: nume vs adverb. Vinokurova (1999), într-un studiu despre adverbiale în care folosește date din 120 de limbi, identifică cinci tipuri de substantive care funcționează ca adverbe, numite „noun-like adverbs” (p. 35): a. substantive utilizate ca adverbe, ca engl. *home*;

* Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului „Valorificarea identităților culturale în procesele Globale”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contractul de finanțare nr. POSDRU/89/1.5/S/59758.

¹ Pentru delimitarea adverbilor temporale de adverbele cantitative, vezi GALR II: 511–512, 544–550.

b. substantive marcate cazual, ca în arab și georgian ; c. substantive care se acordă cu verbele, cum se găsește într-un dialect din Australia; d. derivate de la o bază nominală (abhaz. *maja-là* (secret+lă) ‘secretly’, p. 24); e. substantive reduplicate, ca în albaneză (alb. *motmót* ‘in a year’ *mot-i* ‘year’, alb. *roga-roga* ‘like a stain’ *rogë-a* ‘stain’, p. 32). Adverbialele care interesează aici fac parte din categoria a. și, pentru limbile cu un sistem cazual foarte dezvoltat, și b.

2. Descrierea generală și interpretarea adverbialelor grupuri nominale neprepoziționale

Substantivul inclus în aceste grupuri, din punct de vedere semantic, poate face referire la noțiuni legate de loc, de direcție, de timp, mod/ instrument, de cantitate. În română, spre deosebire de alte limbi, ca engleza, de exemplu, sau, parțial, franceza, adverbialele nu sunt foarte variate din acest punct de vedere, valoarea principală fiind cea temporală. Tot aici pot fi incluse și construcțiile care indică, în general, măsura, cantitatea (și în alte domenii decât cel temporal), ca în (1).

- (1) a. *Pachetul cântărește* trei kilograme.
b. *Merg* câțiva kilometri.
c. *Meciul durează* o jumătate de oră.

De asemenea, pentru română, pot fi incluse aici și substantive reprezentând un reper de comparație în construcții în general fixe (pentru detalii, vezi Seche 1958); acestea pot evoca o anumită formă, precum (2), sau pot exprima expresiv intensitatea absolută, ca în (3).

- (2) a. *Câinele doarme* covrig.
b. *S-au strâns* ciorchine.
(3) a. *Vine* glon.
b. *Merge* nur.

Pentru română, se consideră că grupurile nominale de tipul *vara asta, seara, duminica* ilustrează cazul direct sau cazul neutru sau cazul „nemarkat”, ca și nominalele de la (4)

- (4) a. *L-au ales* director. (CPO)
b. *Mă învață* matematică. (CSec) (GBLR: 56, 656–657)

Interpretarea apare în recenta *Gramatică de bază* din 2010 și este motivată de faptul că aceste grupuri nu pot fi substituite prin clitic în acuzativ (singurul context care ar distinge nominativul de acuzativ), dar nici prin forma de nominativ a pronumelui. În tradiția gramaticală românească, aceste situații erau interpretate ca acuzativ (4b), iar (4a), rar, ca nominativ (predicativ-suplimentar).

și în bibliografia străină, interpretările variază. Haumann (2007: 266) inventariază principalele explicații pentru aceste adverbiale. El consideră că sintagmele de tipul *last week, next year, (on) Sunday* sunt expresii nominale complexe, care trebuie să fie marcate cazual. S-au dat două explicații pentru realizarea marcrii cazuale, reluate de Haumann (2007: 266): a. moțtenirea cazului; b. verificarea cazului.

a. Prima explicație aparține lui Larson (1985, 1987). Sintagmele analizate alcătuiesc o clasă lexicală restrânsă, cu o trăsătură de sens comun, adică [+ Timp] și, în engleză, și [+ Loc], [+ Direcție], [+ Mod]; această trăsătură este moțtenită de orice grup nominal care are

centru un nominal cu respectiva trăsătură de sens îi atribuie Caz Oblic grupului nominal (Larson 1985: 606-607). Deci aceste grupuri nominale cu trăsătura [+ F] au capacitatea inerentă de a marca cazul, iar cazul, în această situație, nu este atribuit de verb sau prepoziție, cum se întâmplă, de obicei.

b. Cealaltă explicație are mai mulți adepți: Bresnan, Grimshaw (1978: 347), Emonds (1985: 61, 227, 1987: 617), McCawley (1988: 586), Alexiadou (1997: 191). Acestea consideră că sunt grupuri nominale determinate, cu funcția de complement al unei prepoziții vide fonetic, subînțelese (*silent preposition*). Prin acest tip de analiză, adverbialele cu prepoziție vidă, ca *today, that day, next year*, pot fi puse pe același plan cu celelalte adverbiale: adverbiale cu prepoziție exprimate /non-vidă, ca *in the morning, on Sunday*, dar și cu construcții prepoziționale cu centru o prepoziție tranzitivă, ca *during intervals, a long time after* (Haumann 2007: 266-267).

Vinokurova (1999: 1, 2, 36, 37), în ampla ei cercetare tipologică, încearcă să ofere un argument pentru valabilitatea generală a teoriei bare root, conform căreia lexiconul conține intrinsec nespecificate categorial (cum sunt categoriile tradiționale: verb, adjectiv, substantiv, adverb). Diversele categorii lexicale se delimitează ulterior, prin diferite procese sintactice, în structura de suprafață.

Haspelmath (1997), analizând de asemenea mai multe limbi diferite genealogic, consideră că, în afară de interpretarea absenței sau omisibilității prepoziției, ar fi necesară și explicarea situației din unele limbi, în care prezența modificatorilor numelui cu sens temporal face ca numele să piardă marcarea cazuală sau prin adpoziție, care există în cazul adverbialelor locative. În Haspelmath (1997: 117-119) ajunge la concluzia că forma pe care o au aceste adverbiale (în special, temporalele) este datorată unui principiu al economiei, în ele astfel: Prezența modificatorilor/determinanților uzuali în grupul nominal cu sens temporal dă mai mult „greutate” grupului și permite ca grupul să fie mai puțin marcat în mod explicit. În Tajsner, într-un articol din același an, 1997 (p. 1237-1238, 1242), privilegiază rolul dependenților numelui: analizând date din poloneză, el observă că prepoziția este redundantă când nominalul cu sens intrinsec adverbial coexistă cu anumiți determinanți. O interpretare similară dă și Schrotten (2001: 169).

În afară de explicarea structurii sintactice de suprafață a acestor grupuri nominale neprepoziționale cu valoare adverbială, unii autori au încercat să explice și de ce nu poate intra în structura acestora orice nominal cu trăsătură eligibilă [+ Timp], [+ Loc] etc. De exemplu, în engleză, este acceptat *place*, dar nu *location*, de asemenea, *way*, dar nu *manner* sau *fashion*, iar, în franceză, numai *part* (din *quelque part*), nu și *endroit* sau *lieu*. Această exclusivitate a fost explicată de Schrotten (2001: 173) prin Principiul Blocării formulat de Aronoff în 1976 (*Blocking Principle*, Aronoff 1976: 40, *apud* Schrotten 2001: 173), cunoscut și ca Principiul Unicității sau al Intrinsecității Unice (*Unique Entry Principle/ Uniqueness*, Pinker 1984): o diferență de formă trebuie să se coreleze cu o diferență de sens. Și, dacă un substantiv a fost ales și are o structură conceptuală complexă, substantivele sinonime, aparent, sunt blocate.

- (5) engl. *place* vs *location*; engl. *way* vs *manner* sau *fashion*; fr. *part* (din *quelque part*) vs *endroit* sau *lieu* (Schrotten 2001: 173); engl. *time* vs *occasion* (Larson 1985: 596; Kobayashi 1999: 354, *apud* Tani 2010: 42)

De fapt, acest principiu nu funcționează în mod absolut nici în engleză, condițiile în care un nominal poate intra în alcătuirea unui adverbial neprepozițional nefiind atât de tranșante. De exemplu, s-ar aștepta pentru engleză că substantivul *occasion* poate intra totuși în alcătuirea adverbialelor, dacă este în poziție inițială (vezi 6a,b, fa de 7c,d).

- (6) a. *John arrived *(on) that occasion.* (Larson 1985: 596)
 b. **I saw her that war/ my childhood/ that occasion.* (Kobayashi 1999: 354, *apud* Tani 2010: 42)
 c. *That occasion they never showed up.* (Bolinger 1992: 24)
 d. *I'll do it the first occasion that comes along.* (Bolinger 1992: 24)

Tani (2010: 42) explică selectarea acestui nominal nu în termenii unicității, ci mai degrabă ca preferință pentru termenii comuni cei mai frecvenți.

Principiul blocării aplicat acestui domeniu poate fi contrazis și prin fapte din română, unde coexistă adverbialele neprepoziționale precum: *prima dată – prima oară ; altă dată – altă oară* etc.; (*în*) *secolul trecut – (în) veacul trecut.*

Deci fixarea unui nominal în aceste grupuri nu blochează utilizarea unui sinonim; oricum, exemplele de perechi sinonimice precum cele anterioare din engleză și din română nu sunt frecvente. De altfel, inventarul acestor nume nu este închis, limitat la lexeme vechi, foarte frecvente, ci este deschis: conține atât construcții cu un grad destul de ridicat de sudare, unele lexicalizate (rom. *astăzi, aseară, azi-noapte, uneori* etc.; engl. *today, yesterday* etc.), cât și grupuri nefixate, cu un nominal interpretabil ca temporal de tipul celor de la (7); la (7b) este chiar un substantiv concret.

- (7) a. *Our country has had three major wars. I lost my father (in) the first war. I lost my brother (in) the second war.* (Tani 2010: 42)
 b. *We correspond for almost a year, and each succeeding letter I could detect deepening signs of depression.* (Bolinger 1992: 25)

În română, pot fi centre ale unor grupuri nominale neprepoziționale cu valoare adverbială substantivele neologice (*deceniu, mileniu, perioadă, semestru, secol, trimestru, weekend* etc.):

- (8) a. *Toată perioada am fost deshidratat.* (*Observatorul cultural*, nr. 446, octombrie 2008)
 b. *Mecanicul la care mergeam e plecat perioada asta.* (*clubopel.com*)
 (9) a. *În timpul săptămânii sunt ocupat cu jobul, serile mi le petrec cu copilul meu, weekendurile mergem în parc.* (*forum.desprecopii.com*)
 b. *Află unde te poți distra weekendul acesta.* (*emaramures.ro*)

În câteva construcții fixe, funcția relevantă generală foarte mare, se observă că, și în română, coordonarea poate înlesni adverbializarea neprepozițională a nominalelor. De exemplu, *zi și noapte, zile și nopți*, și chiar modalul *fel și chip*:

- (10) *Mircea Snegur... primul președinte al Moldovei a făcut fel și chip să fie din nou unire.* (*basarabeni.ro*)

Din punct de vedere pragmatic, româna nu pare a avea trăsături speciale. Posibilitatea ca același lexem să exprime valori temporale diferite este prezentă și în alte limbi. De exemplu, *vara* poate exprima și localizarea în timp, și iterativitatea, și durată (11a); *duminică* poate avea o interpretare contextualizată, iterativă sau durativă (11b); *noaptea*, din (11c), poate avea aceleași valori ca *vara* din (11a):

- (11) a. *M-am n scut vara*. [localizarea în timp] vs *Merg la mare vara*. [iterativitatea, „în fiecare var ” sau durată, „o perioadă , în timpul verii”]
 b. *Merg la p rin i duminica*. [iterativitatea sau durată]
 c. *Noaptea dormi*. [durată, „în timpul nop ii”] vs *Avionul aterizează noaptea*. [localizarea în timp sau iterativitatea]

De asemenea, unele forme pot fi ambigue în ce prive te referin a, în afara contextului, vezi (12a,b).

- (12) a. *Am fost la farmacie seara*. [referen ial, individual]
 b. *Bei cafea seara?* [non-referen ial, generic]

Îns această ambiguitate caracterizează mai pu ine situa ii decât se g sesc în englez . Propozi ia de la (13a) are în român echivalente distincte pentru fiecare interpretare, vezi (13b1. i 13b2.).

- (13) a. engl. *I'd like to go to Paris in (the) spring*. (Huddleston, Pullum 2002: 699)
 b1. *A vrea s merg la Paris la prim var* (, *dac g sesc bilete ieftine*.) [referen ial, individual]
 b2. *A vrea s merg la Paris prim vara*. [non-referen ial, generic]

3. Structura adverbialelor grupuri nominale neprepozi ionale în român

3.1. Substantivele

În român , grupurile nominale neprepozi ionale cu valoare temporal con in substantive (unele i la plural) care denumesc unit i, diviziuni temporale (perioade ale zilei, anotimpuri, zilele s pt mâinii etc.):

- (14) *dat , oar , timp; secund , minut, or , zi, s pt mân , an, deceniu, secol, veac, mileniu; diminea , sear , noapte; luni, mar i etc.*
 a. *A teapt minute/ ore/ zile/ ani*.
 b. *A venit diminea a/ seara/ asear* .
 c. *A venit mar i/ miercuri*.
 d. *Merge la saun sâmb ta/ iarna*. etc.

3.2. Determinan ii, cuantificatorii, modificatorii

Aceste substantive pot avea diverse tipuri de dependen i (determinan i, modificatori, cuantificatori, nu i posesive).

Foarte frecven i sunt determinan ii demonstrativi cu form scurt sau lung , în general de apropiere¹:

- (15) *azi-noapte* „noaptea trecut ”, *ast noapte* „noaptea cea mai apropiat de momentul vorbirii, în trecut sau în viitor, ori simultan ”, *noaptea asta*, *noaptea aceasta*; *ast -prim var* „prim vara (imediat) trecut ”, *prim vara asta* „prim vara cea mai apropiat , în trecut sau în viitor, ori simultan ”, *prim vara aceasta* (cu variante de tipul *ás'-prim var* (*as'-prim vár*),

¹ Exemplele urm toare sunt preluate din DA–DLR.

as'-var (*as'-vár*), *ás'-toamn* (*as'toámn*) în vorbirea rapid, vezi DA);
ast -dat (înv.) „de data asta”; *astar* (înv.; cf. mr. *star*, ir. *astare*, DA) „în
 această seară de astăzi”; *st-an* (înv.) „anul sta, anul acesta”;

- a. *Ast -dat plecar noaptea.* (Eminescu, N.)
 b. *Astar ve i cunoa te, cum Domnul v'au scos pre voi den p mântul Eghiptului*
 (*Biblia*, 1688)

Sunt admise și demonstrative de depărtare (16), și pronominale alternative, ca în
alt dat / alt dat (cu ambele grafii), *alte d i*, *alt oar* (înv.), *alteori*, *alalt ieri* (17).

- (16) *Vara aia/ Anul acela am mers la mare.*
 (17) a. *Am s te pui la o sut de lei amend, ca s te înv minte alt dat s nu vrei*
s juri! (Snoava, IV)
 b. *Alt oar ... or eanii... trecur pâr ul.* (Dosoftei)

În afară de demonstrative, pot apărea și alți determinanți și cuantificatori (de tipul
câtva, *atât*, *mult*, *puțin*, *orice*, *oricât*, *tot*, *niciun*; articolul definit, numeralele cardinale),
 modificatori restrictivi (adjectivele temporale, ca *următor*, *viitor*, *trecut*, *ultim*, *prim*) sau
 modificatori non-restrictivi emphatici (de tipul *(ani) de zile*, *(ore) întregi*):

- (18) *S mai s rut o dat p mântul erei mele!* (Alecsandri, P. III)
 (19) *S ti i c v aduc data viitoare un ulcior cu uic.* (Sadoveanu, O. XXI).

În grupurile de acest tip, nu poate apărea pronominalul *fiecare* (**(în) fiecare*
diminea, **(de) fiecare dat*), ca în engleză și franceză.

- (20) *Se aud lătrăturile unui câine de fiecare dată când vine sau pleacă lumina*
străină. (Camil Petrescu, T. I.)

3.3. Prepoziția

Prepoziția, ca și în alte limbi, este omisibilă (vezi 21 și, cu schimbare diacronică, 22a,b
 vs 22c,d) sau este neacceptată, imposibilă, ca la (23).

- (21) *(în) vara asta, (în) luna viitoare, (în) anul următor* etc.
 (22) a. *Deci priimea te această dată atât de multă muncă noastră.* (M. Costin, LET. I)
 b. *Data aceasta, Cantemir, furios pentru noua prădăciune a stăpânirii sale,*
urmasii cu patimă pe dătorii de foc ai craiului. (Iorga, L. I)
 c. *Sui i-v în această dată.* (*Biblia*, 1688)
 d. *Prin exagerațiile fanatism... biruim a se câștiga în data aceasta.* (Iorga, L. II)
 (23) *(*în) azi-noapte, (*în) marți, (*în) joi* etc.

În adjectivii conținând cuantificatorul *fiecare*, precum și în cei conținând nume de luni,
 prezența prepoziției este obligatorie:

- (24) a. **(în) fiecare zi, *(în) fiecare toamnă, *(de) fiecare dată*
 b. **(în) Martie/ *(în) acest Martie am mers la Brașov.*

4. Tr s turi nominale i tr s turi adverbiale

Adverbialele analizate (grupuri sintactice neprepozi ionale cu valoare de adjunc i adverbiali) au, în propor ii variabile¹, atât tr s turi de nominale, cât i de adverbe; tr s turile adverbiale, intuitiv, în de tr s turile care îndep rteaz aceste grupuri de grupurile nominale veritabile.

Tr s turile nominale generale ale acestor grupuri sunt:

(i) Capul de grup are morfologie specific substantivelor (desinen e de plural, ata area articolului).

(ii) Grupul sintactic are structura intern a unui grup nominal (capul nominal are determinan i, cuantificatori, modificatori).

(iii) Grupul sintactic poate ocupa pozi ii tipice nominalelor. Un context-diagnostic este ocuparea pozi iei de complement al prepozi iei (*de (la), pân (la), (pân) la; din, (pân) în*) din grupurile care exprim limite ale intervalului temporal.

- (25) a. de *azi pân mâine...*; de *luni pân vineri...*; de *vara pân iarna...*; de *vara asta pân prim vara urm toare...*
b. de *la var pân la toamn ...*
c. *din vara asta pân la prim var ...*

Aceast ambiguitate categorial (substantiv/pronume – adverb) caracterizeaz , de fapt, întreaga clas a adverbelor situa ionale (de localizare spa io-temporal):

- (26) a. De *aici pân acolo sunt cinci kilometri.*
b. De *acas (pân) la facultate fac cinci minute.*

Grupurile neprepozi ionale cu valoare adverbial au i **tr s turi nespecifice nominalelor**:

(i) Structura grupului nominal nu este limitat numai de constrângeri semantice, ci i lexicale, atât în privin a capului de grup, cât i a dependen ilor acestuia (vezi *supra*, 3). În român , determinantul posesiv este exclus din grupurile nominale neprepozi ionale cu valoare adverbial .

(ii) Apari ia prepozi iei este exclus sau op ional .

(iii) Exist o leg tur între pozi ionarea în fraz a grupului (pozi ionare care reflect organizarea informa ional) i posibilitatea de a omite prepozi ia. Mai exact, pozi ia ini ial este un context prielnic adverbializ rii grupurilor nominale. i valoarea anaforic vs deictic pare a influen a omiterea prepozi iei.

- (27) a. *Început de toamn , o perioad în care tindem s fim melancolici. [...]* Perioada asta *am preferat s nu scriu pe blog, în favoarea ie irilor cu prietenii. (annya20.blogspot.com)*
b. *Se pot face transferuri în perioada asta? (politisti.ro)*

¹ Aceste tr s turi variaz foarte mult de la un tip de lexem la altul: de exemplu, numele de luni au tr s turi nominale (de nume proprii) mai puternice decât numele zilelor s pt mâinii; numele de p r i ale zilei (*seara, noaptea, diminea a* etc.) au tr s turi nominale mai evidente decât lexemele din seria *azi, mâine, poimâine* etc.

Când sunt exprimate limitele intervalului temporal printr-un grup prepozițional, se observă că unitățile considerate în mod tradițional adverbe (*azi, ieri, mâine, luni, miercuri, vara, toamna* etc.) sunt selectate de prepozițiile *de* și *pân*, iar grupurile nominale sunt selectate de prepoziția *la*, alcătuiind un grup prepozițional complement, la rândul său, al prepoziției *de*, de exemplu:

- (28) a. *de ieri pân azi...* vs **de la ieri pân la azi; de luni pân vineri...* vs **de la luni pân la vineri; de vara pân iarna...* vs **de la vara pân la iarna* (cf. locativele: *de aici pân acolo* vs **de la aici pân la acolo*)
 b. *de la ora cinci (pân) la ora apte...* vs **de ora cinci pân ora apte* (cf. locativele: *de la sta ie (pân) la pia ...* vs **de sta ie pân pia)*

Problema statutului categorial este mai dificil de rezolvat unitar în cazul grupurilor monomembre. Dacă numele de unități temporale și de zile au fost analizate, pentru român, lexemele cu referință pronominală *azi, mâine, ieri* etc. nu au atras atenția din acest punct de vedere. În bibliografia engleză relativ recentă, *today, tomorrow, yesterday, tonight* sunt incluse în inventarul grupurilor nominale ambigue categorial (vezi Huddleston, Pullum, 2002: 564; Haser, Kortmann 2005: 66–69, Haumann 2007: 264); aceeași încadrare se găsește sporadic în bibliografia franceză pentru adverbe ca *hier* (vezi Creissels 1988: 209)¹.

În român, adverbele pronominale de tipul *azi, mâine, ieri* au următoarele trăsături nominale:

- diacronic, sunt vizibile trăsături morfosintactice nominale în compusele *alalt ieri, alalt mâine* „poimâine”, în grupul *mâinele lalt*, precum și în forma de plural *ast zile* (înregistrate în DA–DLR):

- (29) a. *Va ucide pe aproapele său, ne tiind pre dânsul mai nainte de alalta ieri.* (Biblia, 1688)

¹ Huddleston, Pullum (2002: 564) și Haumann (2007: 264) consideră lexemele amintite substantive. Argumentele lor nu sunt întru totul convingătoare (de exemplu, în Huddleston, Pullum 2002: 564, principalul argument este încadrarea într-un tipar mai extins) și trebuie interpretate în relație cu trăsăturile tipologice ale englezei. Alt argument este că acestea pot ocupa poziția de subiect și obiect direct: *Tomorrow is very near* (Haumann 2007: 264), *Tomorrow will be fine* (Quirk et al., 1985: 440, în Haser, Kortmann 2005: 67). Interpretarea ca subiect în aceste exemple nu poate fi separată de tipul englezei, limbă în care exprimarea subiectului este obligatorie; de aceea, acest argument trebuie extrapolat cu precauție la român, limbă pro-drop. Cel mai convingător argument, pentru engleză, este participarea în structuri posesive (*today's departure*).

Pentru franceză, Creissels (1988: 209) consideră, de exemplu, că *hier* (ca și *aujourd'hui*) este un substitut al unei sintagme nominale (**le jour dernier* cf. *la semaine dernière, le mois dernier, l'an dernier*), nu un adverb veritabil (ca *déjà*, și *rapidement*). Argumentele autorului sunt: acceptarea unor transformări în scopul evidențierii, specifice *argumentelor nominale ale predicatului*, în terminologia autorului (*hier, il est venu; hier en tout cas, il est venu; c'est seulement hier qu'il est venu; même hier, il est venu* etc.) și comportamentul în nominalizări (*partir hier le départ d'hier* (cf. *le départ de Paul*) vs *le départ rapide, l'affaire d'aujourd'hui*). Primul argument este neconvingător, pentru că, cel puțin pentru adverbele de mod, sunt aplicabile de asemenea aceste transformări: *Rapidement, nous les avons rencontrés et comme le dit Sylvain* (ag1-23soleil.fr); *Et c'est rapidement qu'il va échappé aux gardes et prendre le contrôle d'Arkham* (playgames.over-blog.fr); *Techniquement il est possible de sortir du nucléaire, même rapidement, il suffit de le vouloir* (e-quilibres.net).

b. *S nu cu leanea i cu negrija s r mânem, ast zile de pururea ca în el ciune petrecându-le, iar demâne ile... încep turile lucrurilor iar p r sindu-le* (Coresi)

- sintactic, pot fi complemente ale prepozițiilor *de* și *pân* și pot ocupa și alte poziții nominale nespecifice adverbialelor:

- (30) a. *Nu tii ce aduce mâine.* (Preferat: *ziua de mâine*)
b. *Din sânul vec nicului ieri, Tr e te azi, ce moare.* (Eminescu, P.)

5. Concluzii

Pentru grupurile nominale adverbiale fără prepoziție, interpretarea sintactică cea mai acceptată este următoarea: aceste adverbiale sunt grupuri nominale veritabile, cu funcția de complement al unei prepoziții vide fonetic (Bresnan, Grimshaw 1978: 347, Emonds 1985: 61, 227, 1987: 617, McCawley 1988: 586, Alexiadou 1997: 191, în Haumann 2007: 266–267).

Româna se deosebește de limbile slave (precum poloneza, rusa) prin faptul că aceste adverbiale sunt nemarcate cazual (formal, sunt identice cu nominativ-acuzativ).

În română, nominalele care pot intra în alcătuirea acestui tip de adjectiv sunt: cele care desemnează unități temporale (*zi, săptămână, lună, an* etc.), momente ale zilei (*dimineață, diseară* etc.), nominalele *dat, oară* etc. Între acestea există deosebiri privind: tipul de „dependență” (adjective pronominale demonstrative, nehotărâte, negative etc., adjective de tipul *viitor, următor, trecut, prim, ultim* etc.); omisibilitatea prepoziției; posibilitatea de a construi plural; trăsăturile +/- nominale, +/- adverbiale.

În stadiul vechi al românei acest procedeu sintactic era mult mai activ decât în româna contemporană, însă și în limba actuală este aplicabil (un neologism ca *weekend* poate avea această funcționare: *weekendul, weekendurile, tot weekendul, (în) weekendul sta / trecut*).

Cercetarea grupurilor nominale neprepoziționale cu valoare temporală din română trebuie detaliată. Pentru dezvoltarea și sistematizarea acestora, trebuie avute în vedere aspecte precum: inventarul pozițiilor sintactice canonice și necanonice ale grupurilor nominale neprepoziționale cu sens inerent adverbial (subiect, complement al prepoziției, modifier adnominal etc.); relația dintre forma unitară (accesibilitatea pentru morfice de număr în caz) și genul semantic și implicațiile acestei relații; stadiul sincron vs evoluția diacronică a diverselor (serii de) unități, perspectiva evolutivă explicând fenomenele neunitare care caracterizează aceste grupuri sintactice.

BIBLIOGRAFIE

- Alexiadou, Artemis, 1997, *Adverb placement: a case study in antisymmetric syntax*, Amsterdam, John Benjamins (citată în Haumann 2007).
- Aronoff, Mark, 1976, *Word formation in generative grammar* (Linguistic Inquiry monographs, 1), Cambridge, MA, MIT Press (citată în Schroten 2001).
- Bolinger, Dwight, 1992, „Adverbial nouns in English and Spanish”, în Elizabeth Luna Traill (coord.), *Scripta Philologica. In honorem Juan M. Lope Blanch. II. Lingüística Española e Iberoamericana*, México, Universidad Nacional Autónoma de México, p. 21–41.
- Bresnan, Joan W., J. Grimshaw, 1978, „The Syntax of Free Relatives in English”, *Linguistic Inquiry*, 9, p. 331–391 (citată în Haumann 2007).
- Creissels, Denis, 1988, „Quelques propositions pour une clarification de la notion d’adverbe”, *Annexes des Cahiers de linguistique hispanique médiévale*, vol. 7 (Hommage à Bernard Pottier), p. 207–216.

- Dominte, Constantin, 1990, „Originea adverbului *azi-noapte* (Note de lexicografie etimologic comparat)”, *Limba română*, XXXIX, nr. 5–6, p. 395–399.
- Emonds, Joseph E., 1987, „The Invisible Category Principle”, *Linguistic Inquiry*, 18, p. 613–632 (citat în Haumann 2007).
- Emonds, Joseph E., 1985, *A Unified Theory of Syntactic Categories*, Dordrecht – Holland/ Cinnaminson – U.S.A. (citat în Haumann 2007).
- GBLR = Pan Dindelegan, Gabriela (ed.), 2010, *Gramatica de bază a limbii române*, București, Univers Enciclopedic Gold.
- GALR = Academia Română, Institutul de Lingvistic „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, 2008, *Gramatica limbii române. I. Cuvântul. II. Enunțul* (coord.: Valeria Gușu Romalo), tiraj nou, revizuit, București, Editura Academiei Române.
- Haser, V., B. Kortmann, 2005, „Adverbs”, în Keith Brown (editor-in-chief), Anne H. Anderson, Laurie Bauer, Margie Berns, Graeme Hirst, Jim Miller (coordinating eds), *Encyclopedia of Language and Linguistics*, 2nd Edition, Elsevier, p. 66–69.
- Haspelmath, M., 1997, *From Space to Time: Temporal Adverbials in the World’s Languages*, LINGCOM Studies in Theoretical Linguistics, nr. 3, München – Newcastle, LINGCOM Europa.
- Haumann, Dagmar, 2007, *Adverb licensing and clause structure in English*, Amsterdam, John Benjamins Publishing Company.
- Huddleston, R., G. K. Pullum (eds.), 2002, *The Cambridge Grammar of the English Language*, Cambridge, Cambridge University Press, p. 564–565, 698–720, 1558–1564.
- Kemmer, Suzanne, Hava Bat-Zeev Shyldkrot, 1996, „The semantics of ‘empty prepositions’ in French”, în Eugene H. Casad (ed.), *Cognitive linguistics in the Redwoods: The expansion of a new paradigm in linguistics*, Cognitive Linguistics Research 6. Berlin, Mouton de Gruyter, p. 347–388.
- Kobayashi, Keiichiro, 1999, „Another Approach to Bare NP Adverbials as Nominals”, *English Linguistics*, 16, 46, p. 353–380 (citat în Tani 2010).
- Larson, Richard, 1985, „Bare-NP Adverbs”, *Linguistic Inquiry*, 16, p. 595–621.
- McCawley, James D., 1988, „Adverbial NPs: Bare or Clad in See-Through Garb?”, *Language*, vol. 64, nr. 3, p. 583–590.
- Neamțu, G.G., 1979, „Despre acuzativul timpului în limba română”, *Cercetări de lingvistică*, XXIV, 1, p. 63–71.
- Pinker, Steven, 1984, *Language learnability and language development* (Cognitive science series, 7), Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Quirk, R., S., Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik, 1985, *A comprehensive grammar of the English language*, London, Longman (citat în Haser, V., B. Kortmann, 2005).
- Rădulescu, Marina, 1985, „Observații asupra unor adverbe de timp provenite din substantive în limba română”, *Studii de cercetări lingvistice*, XXXVI, nr. 3, p. 246–250.
- Schroten, Jan, 2001, „Locating Time and Place”, în R. Bok-Bennema, B. de Jonge, B. Kampers-Manhe, A. Molendijk (eds.), *Adverbial Modification* (Selected Papers from the Fifth Colloquium on Romance Linguistics, Groningen, 10–12 September 1998), Amsterdam / Atlanta, Rodopi, p. 169–185.
- Seche, Luiza, 1958, „Substantive sau adverbe?”, *Limba română*, VII, nr. 6, p. 15–19.
- Stroik, T., 1992, „On the Distribution of Temporal and Locative NP Adverbials”, *Linguistic Review*, vol. 9, nr. 3, p. 267–284.
- Szucsich, Luka, 2002, „Case licensing and nominal adverbials in Slavic”, în J. Toman (ed.), *Formal Approaches to Slavic Linguistics 10: The Ann Arbor Meeting 2001*, Ann Arbor, Michigan Slavic Publications, p. 249–270.
- Tajsner, P., 1997, „Licensing of bare NP adjuncts”, în R. Hickey, S. Puppel (eds.), *Language history and linguistic modelling: A festschrift for Jacek Fisiak on his 60th birthday*, Berlin – New York, Mouton de Gruyter, p. 1231–1243.
- Tani, Mitsuo, 2008, *Adverbial NPs of Spatial Extension: A Preliminary Survey*, p. 349–263. (<http://uuair.lib.utsunomiya-u.ac.jp/dspace/bitstream/10241/6340/1/18.pdf>)
- Tani, Mitsuo, 2010, *Three Semantic Facets of Temporal Adverbial NPs in English*, p. 39–46. (http://uuair.lib.utsunomiya-u.ac.jp/dspace/bitstream/10241/7332/1/08_three_semantic.pdf)

- Vinokurova, Nadya, 1999, *The Typology of Adverbial Agreement* (Paper written for the course *Grammatical Typology of Tsez* // Prof. Bernard Comrie, LOT Winter School 1999, Utrecht Institute of Linguistics) ms.
- Whitman, Neal, 1998, „Bare-NP adverbials and adjunct extraction”, *OSU Working Papers in Linguistics*, 48, p. 167–214.
- Whitman, Neal, 2002, „A categorial treatment of adverbial nouns”, *Journal of Linguistics*, 38, p. 521–597.

SURSE

- DA = Academia Română, *Dicționarul limbii române, A–B, C, D–De, F–I, J–Lojini*, București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, Tipografia Ziarului „Universul”, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, 1913-1949.
- DLR = Academia Română, *Dicționarul limbii române. Serie nouă, D–E, J–Z*, București, Editura Academiei, 1965-2010.

PREPOSITIONLESS NOMINAL PHRASES WITH AN ADVERBIAL VALUE

(Abstract)

This paper deals with Romanian adverbial noun phrases such as *vara asta* ‘this summer’, *seara* ‘every evening’, *lunea* ‘every Monday; on Mondays’, *astăzi* ‘today’, etc. The first part of the paper is devoted to a brief description of the nominal phrases with an adverbial value (cross-linguistically, they are based on temporal, locative, and manner NPs), subsequently presenting their syntactic interpretation. In the second part of the paper, we turn to Romanian adverbial NPs, focusing on: types of nouns occurring in this pattern (mainly, temporal); types of determiners, quantifiers and modifiers of these nouns; the possibility to leave out the preposition ((*în*) *vara asta* ‘this summer’; (**în*) *luni* ‘on Monday’; (**în*) *fiecare zi* ‘every day’); nominal vs. adverbial features of these phrases.